

زود قضاوت نکنیم

یکی از ریشه‌های مهم قضاوت کردن منفی، بدبین بودن به دیگران است. البته حسن ظن داشتن به دشمن مصداقی از ساده لوحی است.

یکی از ریشه‌های مهم قضاوت کردن منفی، بدبین بودن به دیگران است. البته حسن ظن داشتن به دشمن مصداقی از ساده لوحی است.

به گزارش سرویس فرهنگی اجتماعی خبرگزاری رسا، قضاوت کردن دیگران از جمله مسائل اجتماعی است که بخش زیادی از مردم جامعه درگیر آن هستند و معمولاً با کوچک‌ترین نکته‌ای دیگران را مورد قضاوت قرار می‌دهند و طبیعتاً تبعاتی را نیز به دنبال دارد. معمولاً وقتی سخن از قضاوت کردن دیگران پیش می‌آید بار منفی آن مد نظر است و منظور قضاوتی است که علیه شخص ایجاد می‌شود. در خیلی از مواقع این قضاوت‌ها نادرست از آب در می‌آید و نتیجه‌ای جز تهمت و افترا را به دنبال نخواهد داشت.

شاهد بوده‌ایم که مثلاً به واسطه مشاهده صرفاً یک عکس، نوع لباسی که شخصی به تن داشته و... چه تهمت‌ها و حمله‌ها و هابی علیه افرادی ایجاد شده و بعداً مشخص شده که حقیقت ماجرا مخالف برداشت‌های صورت گرفته بوده است. یا مثلاً کسی شخص جوان و کم سن و سالی را در حرفه یا پستی می‌بیند و به صرف جوان بودن آن شخص انگ بی‌سوادی و نابلدی به او می‌زند؛ در حالی که این جوان، سواد لازم را دارد و بسیار هم حرفه‌ای عمل می‌کند؛ ولی به صرف جوان بودن مورد قضاوت ناپسند و ناصحیح قرار می‌گیرد.

نمونه دیگر جایی است که سخنان شخصیتی را تقطیع می‌کنند و طوری آن را منعکس می‌کنند که برداشتی متفاوت از هدف گوینده ایجاد می‌شود و برخی بر اثر همین بخش از کلام، مرتکب قضاوت عجولانه و ناصحیح می‌شوند.

حقیقتاً اگر وجدان انسان بیدار باشد، بعد از آشکار شدن حقیقت، خیلی شرمنده می‌شود و قطعاً پشیمان از اینکه چرا اینگونه قضاوت کرده است.

بدبینی، ریشه قضاوت منفی

یکی از ریشه‌های مهم قضاوت کردن منفی، بدبین بودن به دیگران است.

یکی از نکات مهم در تعاملات اجتماعی که از آداب اسلامی هم به شمار می‌رود خوش‌بین بودن و عدم سوء ظن داشتن به دیگران است.

خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از بسیاری از گمان‌ها بپرهیزید. چرا که بعضی از گمان‌ها گناه است.» (حجرات/12)

در روایات نیز به خوش بینی توصیه شده است. امیر مؤمنان علی علیه السلام فرمودند: «صَغَ أَمْرُ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِهِ حَتَّى يَأْتِيكَ مَا يَغْلِبُكَ مِنْهُ وَ لَا تَظُنَّ يَكْلِمَةً خَرَجَتْ مِنْ أَخِيكَ سُوءًا وَ أَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مَحْمِلًا؛ اعمال برادر (یا خواهر) مسلمانان را بر نیکوترین وجه ممکن حمل کن تا دلیلی بر خلاف آن قائم شود و هرگز نسبت به سخنی که راجع به برادر مسلمانان می‌شنوی گمان بد مبر.» (کافی/ج2/ص362)

سوء‌ظن به دشمن

ناگفته نماند خوش‌بینی نباید به معنای ساده لوحی تلقی شود و مواردی هست که برعکس، انسان باید سوء

ظن داشته باشد و یکی از مصادیق بارز آن سوء ظن داشتن به دشمن است.

حسن ظن داشتن به دشمن می‌تواند صدمات جبران ناپذیری را بر انسان یا حکومت اسلامی وارد کند. چه بسا دشمن از در دوستی وارد شود و ظاهری خیر خواهانه و صلح به خود بگیرد و دست دوستی دراز کند، اما در صدد مکر و ضربه زدن باشد. بنابراین خوش بین بودن به دشمن اصولاً عاقلانه نیست. حضرت علی علیه‌السلام در نامه معروف خود به مالک اشتر می‌فرماید: «مراقب باش، مراقب باش، از دشمن خود پس از آشتی کردن؛ زیرا گاهی دشمن نزدیک می‌شود تا غافلگیر کند؛ پس دور اندیش باش و حسن ظن خود را متهم کن.»

نمونه عینی این مطلب را در طول دوران انقلاب اسلامی شاهد بودیم که هر جا به دشمن خوش‌بین بودیم ضرر کردیم. مصداق بارز آن برجام است که ثمرات آن و بد عهدی‌های طرف مقابل را شاهد هستیم.

فراموش نکنیم که دشمن، دشمن است و دست از دشمنی بر نمی‌دارد. در این روزهای اخیر و اغتشاشاتی که در ایران اسلامی رخ داده، مشاهده می‌کنیم که دشمنان قسم خورده چگونه ذوق زده شده‌اند و از عده‌ای آشوبگر حمایت می‌کنند و رسماً و علناً دشمنی خود را با جمهوری اسلامی ابراز می‌کنند؛ هر چند که در برهه‌ای بر سر میز مذاکره نشستند و ابراز خرسندی می‌کردند که با ایران در تعامل باشند!

بارها و بارها شاهد بودیم و هستیم که رهبر معظم انقلاب تا چه اندازه خطرات دشمن را گوشزد کرده‌اند و تأکیدات زیادی در عدم خوش‌بینی به دشمن داشته‌اند. اگر بیانات ایشان را بررسی کنیم کلمه دشمن یکی از مهم‌ترین کلیدواژه‌ها خواهد بود.

بی عدالتی نباید گسترده شود

یکی از موارد دیگری که حسن ظن داشتن پسندیده نیست جایی است که فساد و بی عدالتی فراگیر شده باشد.

امیر مؤمنان علیه‌السلام در بیانی می‌فرماید: هنگامی که صلاح و نیکی زمانه و مردم آن را در بر گیرد در چنین شرایطی اگر کسی گمان بد به دیگری برد که از او گناهی آشکار نشده است بی تردید به او ستم کرده است، اما هنگامی که فساد بر زمان و اهل آن فراگیر شد هر کس به دیگری گمان خوب ببرد خودش را فریب داده است. (حکمت 114 نهج البلاغه)

در حدیثی از امام هادی علیه‌السلام نیز نقل شده: إِذَا كَانَ زَمَانٌ أَعْدَلُ فِيهِ أَغْلَبُ مِنَ الْجَوْرِ فَحَرَامٌ أَنْ تَظُنَّ بِأَحَدٍ سُوءًا حَتَّى يُعْلَمَ ذَلِكَ مِنْهُ وَإِذَا كَانَ زَمَانٌ الْجَوْرُ فِيهِ أَغْلَبُ مِنَ الْعَدْلِ فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَظُنَّ بِأَحَدٍ خَيْرًا حَتَّى يَبْدُوا ذَلِكَ مِنْهُ؛ هنگامی که عدالت بر جور و ستم غالب باشد حرام است به کسی سوءظن ببری مگر آن که بدانی که فلان کار زشت را انجام داده است، و زمانی که جور و ستم بیش از عدل و داد باشد کسی حق ندارد به دیگری گمان خوب ببرد مگر در صورتی که خوبی وی کاملاً مشهود و آشکار باشد. (بحارالانوار، ج 75، ص 370)

البته این بدان معنا نیست که بتوان به صرف گمان داشتن، کسی را محکوم کرد؛ ولی ساده اندیشانه نیز نباید برخورد کرد.

امیرمؤمنان علیه‌السلام می‌فرماید: «لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ عَلَى الثَّقَةِ بِالظَّنِّ؛ داوری کردن با استناد و اتکا به ظن و گمان، از عدالت به دور است.» (وسائل الشیعة، ج 16، ص 379)

پرهیز از فضای تهمت‌زا

یکی از نکات مهمی که باید به آن توجه داشت این است که تا جایی که امکان دارد انسان باید از اموری که ایجاد سوء ظن می‌کند پرهیزد تا موجبات بدبینی دیگران را فراهم نکند. در حدیث هم به این نکته اشاره شده که از مواضع تهمت‌زا پرهیز کنید. امام صادق علیه‌السلام فرمود: کسی که وارد جایی شود که اتهام‌زا است، اگر متهم شد کسی را جز خودش ملامت نکند. (أمالی صدوق/ص 497)

مثلاً اگر انسان برای پرسیدن آدرسی به مغازه مشروب فروشی برود ممکن است که این گمان پیدا شود که برای خرید و فروش مشروب به آن مغازه رفته است و این برداشت منفی در مورد او ایجاد شود که اهل شراب است؛ در حالی که او

صرفاً برای پرسیدن آدرس به آنجا رفته بود؛ بنابراین درست است که انسان نباید سوء ظن داشته باشد، ولی از آن طرف هم باید طوری عمل کند که موجبات بدگمانی را هم فراهم نکند.